

1900'LÜ YILLARDA SAFRANBOLU KAHVEHANELERİ (*)

Kahvehane “kahve evi” demektir. Her kente olduğu gibi Safranbolu’da da tarihsel gelişim itibarıyla kahvehaneler sosyal açıdan önemli buluşma ve görüşme mekanlarıdır. Buralarda sohbet edilir; adından da anlaşılacağı üzere, eskiden buralarda sadece kahve içilirdi. Kış mevsiminde bazı kahvehanelerde ıhlamur da içilebilirdi. Çay eski yıllarda İstanbul dışında, Anadolu’da bilinen ve çok kullanılan bir içecek değildir. 1940’lı yıllar sonrasında Rize ve çevresinde çay tarımının başlaması sonrasında çay içimi yaygınlaşmıştır. Evlerde sabahları, kahvaltıda çay içilmesi de, örneğin Safranbolu’da 1950’li yıllardan sonradır. Safranbolu’da eskiden sabahleyin, süt, ıhlamur ve daha çok çorba içilirdi. Gündüz ya da akşam eve gelen misafirlere kahve ikram edilirdi. Kahvehanelerde, bir kaçı dışında, ayrıca iskambil oyunları ve tavla da oynanırdı.

Safranbolu kahvehaneleri Çarşı içi kahveleri ve Mahalle kahveleri olarak iki farklı ad ve özellikler taşır.

A- Çarşı Kahveleri,

Çarşı içinde en ünlü kahvehane, Yukarı Çarşı’da, Yeni Hamam’a çıkan kemerli kapının karşısında, halen bir marketin olduğu yerdeki “Kıraathane”dir. Kıraathane sözcüğü, aslında kitap kıraat edilen, yani okuma yapılan yer anlamındadır. Buralarda çok eski zamanlarda, okuma yazma bilenlerin çok az olduğu dönemlerde, bir kişi bir masal ya da destan kitabını okur, çevresindekiler de sessizce dinlerdi. Safranbolu Kıraathanesi çok uzun yıllar Kıraathaneci lakaplı Hakkı YURTTAŞ tarafından işletilmiştir. Memurlar daha çok buraya gelir, konuklar burada ağırlanır. İçerisi çok geniştir, kimi zaman Safranbolu’ya gelen tiyatro ve çeşitli gösteri gruplarının programları da, burada sahnelenir. 1950 öncesinde, Halkevi’nde görevli gençlerin temsilleri ve diğer etkinlikleri için de, en uygun mekan Kıraathane’dir.

Kazlıoğlu Camisinin yan karşısında, Kocaoğlu’nın fırınının üstü de uzun yıllar “Şehir Kulübü” adıyla, kahvehane ve lokal olarak kullanılmıştır.

Yukarı Çarşıdaki lokantanın bitişiğinde, halen bir lokum satış yeri olan Yakup Çavuş’un kahvesi ve Cinci Hanı yakınındaki Ahmet Çavuş’un kahvesi ile İzzetpaşa Camisi karşısındaki Kemer Kahve de önemli buluşma yerleridir.

Arasna kahvesi, Kunduracılarıçi kahvesi, Kasaplarıçi kahvesi gibi kahvehaneler, çevredeki esnafın toplandığı ve onların dükkanlarına servis yapılan işyerleridir. Bunlardan kimilerinde hiç oyun oynanmaz, oralara belirli bir yaştan üstündekiler gelir, sohbet ederler. Bu kahvehaneler Ramazan’da açık tutulmaz. Buralarda, daha önce evlenme teklif edilen kızların babalarından nişan sözü almaya veya nişan hediyelerinin sunulmasına ilişkin törenler de yapılır. Ayrıca buralarda kimi esnaf çırağlarının kalfalığa yükselmesi için, aynı iş kolundaki ustalar toplanır, çırağın yaptığı ürün beğenilirse, duası okunarak kalfalık payesi verilir.

“Yüksek kahve” denilen kahvehanede, kumar da oynandığı söylenir. Gençlere oraya gitmemeleri tembihlenir. Yüksek kahve’nin neresi olduğuna ilişkin, yanlış bilgilendirmelere tanık olunuyor. Bu kahve, Semerciler sokağının hemen başındaki bir binanın, merdivenle çıkılan üst katındadır. Kunduracılarıçi Sokak’ın sonunda, köşede ve sadece bir cephesi yol kotundan daha yüksek kahvenin adı “yüksek kahve” değil, “Kunduracılarıçi Kahvesi”dir.

Ayrıca Altuğ Sokak’ın başında, Hergele Pınarı’nın yanındaki, Cinci Hanı tarafından gelen yolla, Kazdağlıoğlu Camisi tarafından gelen yolun birleştiği noktadaki Mantarcı Kızın Kahvesi denilen kahve de, Çarşı kesimindeki önemli kahvelerdendir. Burada, Kastamonu yönündeki köylere gidecek olanlar, gelecek taşıtları beklerlerdi.

Bağlar Kesiminde ise Köyiçi’nde, daha sonra Gazozcu olan Ahmet ALTINER’in bahçeli kahvesi ile Çetin’in kahvesi de yaz kış ve gece gündüz açık, eski yıllarda kışın çok az kişinin oturduğu Bağlar semtinin önemli toplantı mahallerindendir. Bağlar Arslanlarda da Belediye bahçesinin içerisindeki küçük bir binadan kahve olarak yararlanılırdı.

Kıranköy'de ise, eski Bağlar Sokağın başındaki Kireççinin kahvesi ile içerde küçük Cami karşısındaki kahve de sürekli açık tutulan mahallerdendir.

B- Mahalle Kahveleri:

Eski Safranbolu sosyal yaşamında, evin erkekleri, akşamları çoğu kez, mahalle kahvesine giderler. Mahalle kahveleri genellikle, bir mahalle camisine ya da mescidine bitişik veya hemen yakınındadır. Çoğunlukla akşam ezanında açılır, yatsı namazından bir süre sonra; ramazan aylarında ise çok daha geç saatlerde kapanır. Buralar aynı zamanda dini bayramlarda, bayram namazından sonra, bayramlaşma alanlarıdır.

Mahalle kahveleri genellikle “*mahallenin usluları*” denilen, yaşlı başlı mahalle sakinlerinin bir araya geldikleri, güncel konuları görüşüp tartıştıkları yerlerdir. Gençler ile yaşlılar aynı kahvede oturmazlar. Gençler genellikle mahalle kahvesine gitmezler; onların çarşı içinde gittiği ayrı kahveler vardır.

Akşam yemeğinden sonra, mahalle sakinleri kahveye gelmeye başlar; kimileri bitişikteki camide yatsı namazını, kimileri hem akşam, hem yatsı namazını kılar. Safranbolu'da, Arnavut kaldırımlı sokaklar ve sokak başlarındaki çeşmeler ile birlikte, mahalle camisi veya mescidinin yanındaki mahalle kahvesi de, eski dönemlerde hem “Şehir”, hem de “Bağlar” kesiminde, her mahallenin çok önemli öğelerinden birini oluşturur.

C-
D- Akçasu'da Kaçak (Lütfiye) Camisi ve sol altta mahalle kahvesi

Safranbolu'nun Bağlar kesimindeki “*Kavaklar Kahvesi*”, halen bir “*kafe*” görünümünde olsa da, eskinin mahalle kahvelerinden biridir. Bu kahve günümüzde, bütün gün ve gece açıktır; gençlere ve bayanlara da hizmet sunmaktadır. Dolayısıyla artık, sadece akşamları açılan eski mahalle kahvelerinin bilinen özelliklerinin dışında farklı bir konuma bürünmüştür.

Kadastro çalışmaları sırasında Belediye mülkiyetine alınmasının sağlandığı Kavaklar Kahvesi, Safranbolu'da, eskiden olduğu gibi, günümüzde de özel ve güzel bir mekan olma niteliğini korumaktadır.

Kavaklar Kahvesi herkesi etkilemekte, etkilenenlerden duygularını şiir diliyle anlatanlar da olmaktadır. Bağlar Müftüphanı sakinlerinden, rahmetli Hasan DAĞDELENLER'in damadı ve değerli hukukçu, emekli yargıç Ayhan ÖZEN'in bacanağı M. Orhan KAYIKÇIOĞLU'nun Kavaklar Kahvesi ile ilgili çok güzel bir şiiri vardır. Sayın KAYIKÇIOĞLU'nun, "Kavaklar Kahvehanesi" başlıklı bu şiiri, aşağıdaki dizelerden oluşuyor.

"KAVAKLAR KAHVEHANESİ"

I- Bin dokuz yüz kırk altı yılının / güz ortasıydı / Şube Reisi idi / Albay Zekai Bey / dört çam, bir de ıhlamur fidanı diktirdi / bahçesine -o vakitlerde- / Kavaklar Kahvehanesi'nin.../ Şimdilerde / Ağlavıkaya'dan Kantar Mehmet oğlu Cemal'in işlettiği.../ Düş gezgininin hayal bahçesindeymişcesine / yıllar öncesi canlanıverdi / gözlerimin önünde.../ Başı göğşe erme uğraşında / birer ulu ağaç şimdi beşi de / minicik kuşların ziyaret ettiği / Ortasındaki havuz bahçenin yüreği sanki / fısıkiyesinden anılar dökülmede /doldurup naşbayı içesin gelir kana kana...

II- Hey gidi Sait! () / Keşke yaşasaydın da / Kavaklar kahvehanesi'nde yazsaydın "Az Şekerli"yi (**) / o zaman sende şaşıracaktın / yanında "Merhaba!"sıyla geldiğinde / kahve fincanı masana / -Sahi kimdi o kahveci ? / Kim bilir ?/ Kahvehane bahçesinde otururken / kavakların gölgeleri / nasıl da çökecekti üzerine / belki sen de kuracaktın hayalini / parmak uçlarında uçarcasına / yürüyüp gidiveren bir al yazmalının / - Acaba şimdi nerelerdedir ? diye... / Kim bilir ? / Ne o kavaklar kaldı şimdilerde / ne de o kuşlar... / yerle bir oluyor giderek anılar / ya yarınlarda / Kim bilir ?"*

M. Orhan KAYIKÇIOĞLU (**)

(*) Ünlü öykü yazarı Sait Faik ABASIYANIK (1906-1964), (**) Yazarın öykü kitaplarından biri (1954), (***) 1953 Zonguldak doğumludur; Türk Dili ve Edebiyatı öğrenimi görmüştür.

E-

F- Kavaklar Kahvesi'nin, "Kafe" olmadan önceki son görünümü

G-

Aşağıdaki dizeleri ilk kez kim söyledi; bilinemese de, herhalde Safranbolu kahveleri için de geçerli, güzel bir özdeyiş olduğu tartışmasızdır.

**Gönül ne kahve ister, ne kahvehane;
Gönül muhabbet ister, kahve bahane.**

KAYNAK:

(*) Kızıltan ULUKAVAK, Bir Safranbolulunun Penceresinden Safranbolu kitabı, Karabük Üniversitesi yayını, 2017 - Sayfa: 104-106, 132 ve Kızıltan ULUKAVAK'tan alınan özel bilgiler.